

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/22620/2023

Johdanto lausuntopyyntöön

Muutoksilla mahdollistetaan EU:n turvapaikkamenettelydirektiivin (2013/32/EU) mukaisen rajamenettelyn käyttöönotto ja soveltaminen Suomessa sekä uudistetaan nopeutettua turvapaikkamenettelyä koskeva ulkomaalaislain säätely.

Pelastakaa Lasten lausunto hallituksen esityksestä laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta rajamenettelyn käyttöönottamiseksi

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta saada lausua luonnokseen hallituksen esitykseksi laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta.

Esityksen lapsivaikutusten arvioinnissa on nostettu esiin monia tärkeitä peruseriaatteita, jotka ovat lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta keskeisiä: Lapsia tulee kohdella kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä ennen kaikkea lapsina. Lapsen edun toteutumiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota kaikissa lasta koskevissa päätöksissä, myös tilanteissa, joissa rajamenettelyä sovelletaan alaikäiseen hakijaan. Yleiseen maahanmuuton valvontaan liittyvät näkökulmat eivät voi mennä lapsen edun edelle.

Esityksessä on myös kohtia, joissa edellä olevat periaatteet eivät välttämättä toteudu. Pelastakaa Lapset korostaa lausunnossaan erityisesti lapsinäkökulman huomioimista viranomaistoiminnassa sekä liikkumavapauden rajoitusten mahdollisia vaikutuksia lapsiin.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991¹) velvoittaa Suomen valtiota lain tasoisesti, ja se koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Sopimuksen artikla numero 3 velvoittaa ottamaan lasta koskevissa päätöksissä ensisijaisesti huomioon lapsen edun. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat 9 ja 10 velvoittavat sopimusvaltioita varmistamaan, että lapsi voi lähtökohtaisesti elää vanhempiensa kanssa sekä huolehtimaan siitä, että lapsen ja vanhempien joutuessa eri valtioihin, hakemus perheenyhdistämiseksi on käsiteltävä

¹ [YK:n lapsen oikeuksien sopimus](#)

viipymättä ja myönteisesti. Artiklan numero 22 mukaan valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia kaikista YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisten oikeuksien toteutumisesta myös heidän kohdallaan.

Sopimusvaltioiden päätöksentekoa ohjaavat lisäksi YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti numero 6 (2005) ”Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella”² sekä yleiskommentti numero 23 (2017) lasten ihmisoikeuksiin kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä liittyvistä valtioiden velvollisuuksista lähtö-, kauttakulku-, kohde- ja paluumaissa³. Yleiskommentit ovat työkalu, joita sopimusvaltioiden tulee hyödyntää lainsäädäntötyössä.

Viranomaisten rooli lasten vastaanottamisessa rajalla

Esityksen mukaan rajamenettelyssä rekisteröivän viranomaisen, yleensä rajaviranomaisen, on hakemusta vastaanottaessa tehtävä alustava arvio hakijan iästä hakijalle oikean menettelyn varmistamiseksi. Lisäksi viranomaisen on kyettävä arvioimaan hakijan haavoittuvuutta. Tämän varmistamiseksi esityksessä korostetaan tarvetta viranomaisten kouluttamiseen ja selkeisiin ohjeistuksiin.

Viranomaisella on myös velvollisuus kertoa hakijalle rajamenettelyyn liittyvistä seikoista hakemuksen jättämisen yhteydessä. Esityksen arvioissa vaikutuksista viranomaisten toimintaan esitetään, että kertomisen vaihtoehtona voi olla myös asiakastiedote tai esite.

Pelastakaa Lapset korostaa, että haavoittuvuuksien arvioinnissa viranomaisen tulee kyetä ottamaan huomioon myös lapsen haavoittuvuudet, muutkin kuin ikä tai ilman huoltajaa liikkeellä oleminen. On myös arvioitava, onko lapsella erityistarpeita, tai onko hän mahdollisesti kokenut väkivaltaa tai ihmiskaupan uhri. Tiedon jakamisessa tulee lasten ja perheiden kohdalla huomiota kiinnittää lapselle viestimiseen. Lasta koskevia asioita on kyettävä kertomaan lapselle ymmärrettävästi ja lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti. Näiden seikkojen selkeä ohjeistaminen ja niistä kouluttaminen tulee sisällyttää yhtä lailla laadukkaan viranomaistoiminnan varmistamiseen.

Turvapaikkapuhuttelun pitäminen käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa

² [Yleiskommentti nro 6 \(2005\) Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella](#)

³ [Siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean ja YK:n lapsen oikeuksien komitean yhteinen yleiskommentti nro 23 \(2017\) lasten ihmisoikeuksiin kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä liittyvistä valtioiden velvollisuuksista lähtö-, kauttakulku-, kohde- ja paluumaissa](#)

Turvapaikkapuhuttelun toteutustapa olisi Maahanmuuttoviraston harkinnassa, ja viraston on arvioitava, milloin kuuleminen käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuva teknistä tiedonvälitystapaa olisi tarkoituksenmukaista. Erityisesti alaikäisen turvapaikkapuhuttelua järjestettäessä tulisi ottaa huomioon lapsen etu. Mahdollisuutta etäyhteydellä tehtävään turvapaikkapuhutteluun voidaan tiedustella hakijalta, mutta esityksessä lopullinen harkintavalta toteutusmuodosta on Maahanmuuttovirastolla.

Pelastakaa Lapset esittää huolensa siitä, että tilanteessa, missä turvapaikkapuhuttelua pitävä viranomais ja puhuttelussa oleva alaikäinen eivät ole fyysisesti samassa tilassa, on vaikeaa rakentaa riittävän luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta. Tämä edellyttää sitä, että lapsella on riittävän turvallinen olo voidakseen avoimesti kertoa suojelun tarpeestaan, ja että hänelle on pystytty tarjoamaan riittävät tukipalvelut, kuten lapsen tasoinen ja kiellinen tieto, lapsen kanssa työskentelyyn erikoistuneet viranomaiset sekä tulkkaus.

Pelastakaa Lasten näkemys on, että lapsen edun pitää olla ensisijainen asia tehtäessä päätöksiä häntä koskevissa asioissa. Lasta pitää kuulla hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden ja puhuttelu pitää suorittaa sellaisen henkilön toimesta, jolla on tarvittavat tiedot alaikäisten erityistarpeista sekä erityisosaaminen lasten kanssa toimimiseen. Lasten kohdalla etäpuhuttelun ei tule olla ensisijainen toimintamuoto, vaan lapselle pitää ensisijaisesti olla tarjolla mahdollisuus puhutteluun fyysisesti samassa tilassa puhuttelijan ja lasta mahdollisesti avustavien ammattilaisten kanssa.

Rajamenettelyyn liittyvä liikkumavapauden rajoitus

Esityksen mukaan rajamenettely edellyttää hakijan oleskelua tietyllä alueella, jolloin hakijan liikkumisvapautta rajoitettaisiin. Liikkumisvapauden rajoitusta esitetään toteutettavaksi säätämällä hakijalle velvollisuus oleskella hänelle osoitetun vastaanottokeskuksen alueella, jolla pysymistä varmistettaisiin estein. Erotuksena säilöönottoyksiköstä poistumiseen, vastaanottokeskuksen alueelta poistumista ei kuitenkaan estettäisi voimankäyttötoimin. Toisin kuin säilöönnotossa, myös poistuminen alueelta olisi tietyissä tilanteissa mahdollista, kuten lapsilla koulunkäynnin mahdollistamiseksi. Rajoituksen rikkomisesta voisi kuitenkin seurata säilöönotto.

Alaikäisten säilöönotto on ollut Suomessa tähän asti kohtalaisen harvinaista, ja sitä on sovellettu vain maastapoistamispäätöksen yhteydessä. YK:n lapsen oikeuksien komitean ja siirtotyöläisten oikeuksia käsittelevän komitean mukaan kaikenlaisella, myös lyhytaikaisella tai vanhempien kanssa tapahtuvalla vapaudenriistolla on todettu olevan negatiivisia vaikutuksia lapsen fyysiseen terveyteen ja mielenterveyteen.⁴ YK:n lapsen oikeuksien sopimusta valvova lapsen oikeuksien komitea on myös täsmentänyt, ettei lasta tule ottaa säilöön hänen maassa oleskeluunsa liittyen⁵. Suomi on saanut huomautuksen lasten säilöönottoon liittyvistä käytänteistään komitealta jo vuonna 2011 ja jälleen

⁴ [Unicef \(2018\). Protected on Paper? An analysis of Nordic country responses to asylum-seeking children.](#)

⁵ [Yleiskommentti nro 6 \(2005\) Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella](#)

vuonna 2023, jolloin lausunnossaan lapsen oikeuksien komitea kehotti jälleen Suomea lopettamaan pakolais- ja siirtolaislasten säilöönnoton⁶.

Vaikka rajamenettelyyn liittyvä liikkumavapauden rajoitus nähdään esityksessä säilöönottoa lievempänä vaihtoehtona, on kyseessä kuitenkin merkittävä liikkumavapauden rajoitus. Pelastakaa Lapset haluaakin ilmaista huolensa rajoituksen soveltuvuudesta lasten kohdalla. Esimerkiksi tilanteissa, joissa keskuksessa asuisi mahdollisesti muitakin kuin rajamenettelyssä olevia lapsia, voi syntyä lasten kesken tahattomia rajoituksen rikkeitä. Tästä voi syntyä myös vahvaa eriarvoisuuden kokemusta, jos toiset lapsista saavat liikkua kyseisen vastaanottoyksikön alueelta ulos vapaasti esimerkiksi harrastuksiin tai muuhun vapaa-ajan toimintaan, kun taas rajamenettelyssä olevilla lapsilla ei tätä mahdollisuutta olisi. Lapselle liikkumisvapauden rajoituksen ymmärtäminen ja hyväksyminen voi olla vaikeaa, ja sillä voi olla vahvoja negatiivisia vaikutuksia lapsen hyvinvointiin. Lisäksi liikkumisvapauden rajoituksen kesto herättää lasten kohdalla kysymyksiä. Enimmillään rajamenettely voisi esityksen mukaan kestää 77 päivää, eli noin kaksi ja puoli kuukautta. Lapsen näkökulmasta tällainen liikkumisvapauden rajoitus olisi pitkäkestoinen.

Pelastakaa Lasten näkemys on, että minkään ikäisiä lapsia ei tule ottaa säilöön liittyen maahantuloon ja maassaolotatukseen. Lasta ja huoltajaa ei myöskään pidä erottaa muuten kuin erittäin painavista syistä, joissa lapsen etu on asetettu etusijalle. Säilöönottoa ei pidä soveltaa tästä johtuen myöskään lapsiperheisiin, vaan säilöönnotolle on tärkeää myös lapsiperheiden kohdalla kehittää ja tarjota vaihtoehtoja.

Pelastakaa Lapset kannattaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien, kuten ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten sekä perheiden, joissa on alaikäisiä lapsia, rajaamista rajamenettelyn soveltamisen ulkopuolelle. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten ja lapsiperheiden turvapaikkahakemusten rekisteröinti tulisi tehdä mahdollisimman nopeasti, minkä jälkeen heidät tulisi ohjata vastaanottokeskukseen tavanomaisen turvapaikkaprosessin mukaisesti. Ilman huoltajaa tuleville tulee määrätä edustaja mahdollisimman nopeasti niin kuin tähän asti on Suomessa toimittukin.

Jos ilman huoltajaa tai perheensä kanssa olevia lapsia kuitenkin tulisi rajamenettelyn piiriin, niin lapsella tulee olla esteetön pääsy hänen hyvinvointinsa kannalta tärkeisiin palveluihin. Rajamenettelyyn käytettävien tilojen tulee myös olla avoimet ja niihin tulee olla jatkossakin kansalaistoimijoilla sekä muilla lapsen etua ja oikeuksien toteutumista seuraavilla toimijoilla pääsy.

Lisätietoja:

Eveliina Viitanen
Kehittämispäällikkö
eveliina.viitanen@pelastakaalapset.fi
+358 10 843 5127

⁶ Committee on the Rights of the Child, *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Finland*, 39e. 15 November 2023.

